

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.

Izdaja „*Goriško kmetijsko društvo*“.

Štev. 19.

V Gorici, dne 15. oktobra 1913.

Tečaj IX.

Obseg: 1. Rahljanje zemlje z razstrelbo (Nadaljevanje); 2. Skrb za varstvo rastlin v mesecu oktobru; 3. Kaj je zadruga?; 4. Pod kakimi pogoji oddaja c. kr. deželna bramba tovarna živinčeta v zasebno rabo; 5. Poročila; 6. Društvene vesti; 7. Vprašanja in odgovori.

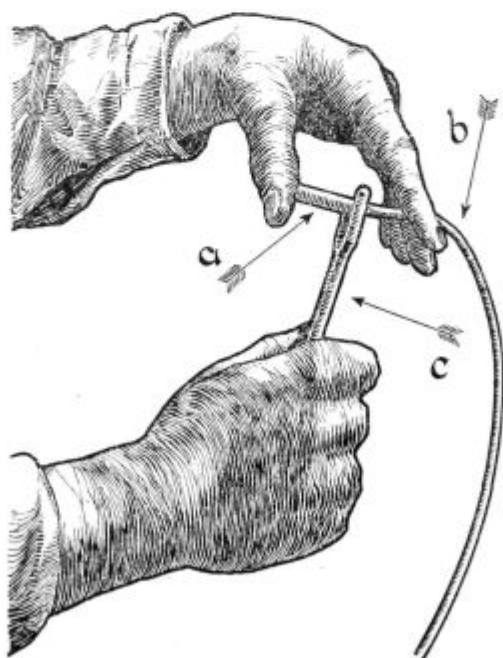
Rahljanje zemlje z razstrelbo.

Piše H. Humek, dež. sad. učitelj v »Kmetovalcu«.

(Nadaljevanje.)

3. O p r e m a.

Preden hočemo uporabljati dinamon, moramo natančno vedeti, kako se posamezne patrone za razstrelbo opremijo, da se

Pod. 1.

Kako se spoji užigalna kapica z n avadno užigalno vrstico, a) kapica, b) vrstica, c) klešče.

1. odvrne vsaka nevarnost in 2. da se doseže z njim največji močni učinek. Oprema je tako priprosta, da se ji pazljiv in količkaj spreten človek lahko priuči po opisu in po slikah. Najlaže seveda se pa privadimo pravilnemu ravnanju, če to vidimo in se pod vodstvom izkušene osebe praktično izurimo. Dasi imamo opraviti z varnostnim razstrelivom, vendar nesreča ni izključena, če bi se ne brigali za potrebne varnostne naredbe. Dinamon sam na sebi je nedolžen kakor zavitek moke, v hipu pa, ko ga spravimo v zvezo z razstrelno kapico, je kolikor toliko nevaren. Zato naj se tega dela lotijo zanesljive, resne, previdne, in spretno osebe brez nepotrebne boječnosti.

Za posamezne strele in podkope opremimo dinamono patrono tako-le: Najprej odrežemo od kolača navadne užigalne vrvice tako dolg kos, da sega do dna podkopa ali luknje v zemlji, in tej dolgoti namaknemo še kakih 15—20 cm zato, da precejšen konček gleda iz zemlje, da nam ne bo treba

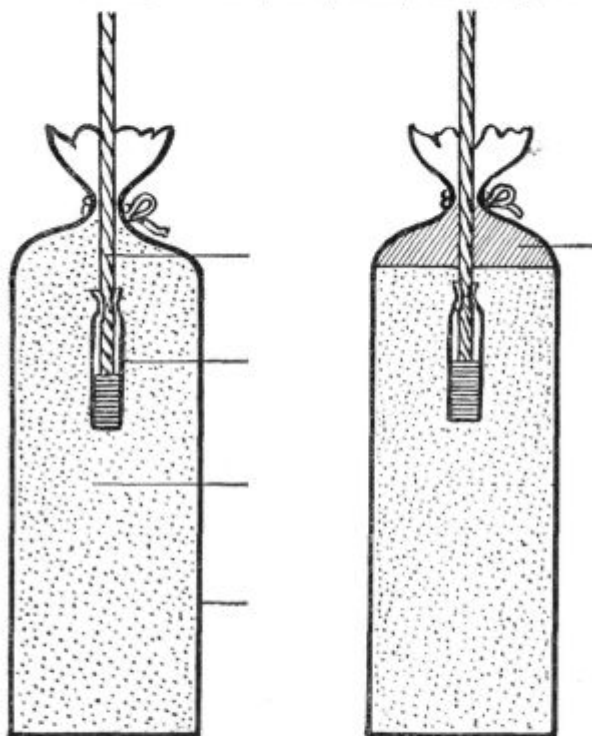
preveč hiteti pri zažiganju. Spričo nizke cene te vrvice in v svrhu večje varnosti vzamemo zlasti pri prvih streljih, ko nimamo še potrebne gotovosti, rajši malo daljšo vrstico, kakor je neobhodno potrebna. Odrezati se mora z ostrim nožem popolnoma pravokotno, ne pa poševno. Na privezani kos vrvice nataknemo užigalno kapico, tako da pride konec vrvice do razstrelne zmesi. Z nalašč za to prirejenimi kleščami stisnemo sedaj tulec kapice na tistem koncu, kjer smo utaknili vanj vrstico (gl. pod. 1.), da trdno tiči v kapici in se ne da ven pefegniti (pod. 2.). Sedaj vzamemo dinamono patrono v levico, jo opremo na tistem kencu, ki je samo privit, ter jo s palcem in kazalcem desnice pri vrhu nekoliko zmeščamo. Nato s kakim poostrenim sviačnikom ali primernim suhim klinčkom naredimo luknjo v razstrelno zmes; v luknjo potopimo z užigalno vrstico opremljeno razstrelno kapico tako, da se popolnoma skrije. Konečno tesno z nitjo patrono zavežemo ob ven moleči užigalni vrstici. Na ta način smo spravili v tesno zvezo dinamono patrono, razstrelno kapico in užigalno vrstico. Naboj je opremljen in pripravljen za takojšnje rabo. (pod. 3.). Pri tem delu moramo posebno paziti 1. da užigalna vrstica trdno drži v razstrelni kapici, 2. da kapico

Pod. 2.

Z navadno užigalno vrstico opremljena užigalna kapica.

dovolj globoko potisnemo v dinamonovo patrono in 3. da patrono prav trdno zavežemo; vžigalna vrstica se ne sme izlahka izpuliti iz nje.

Kadar imamo razstreljati močvirna tla ali ob deževnem vremenu, ko se luknje v zemlji in podkopi napolnijo z vodo, ta-

Pod. 3.

Dinamonova patrona, opremljena z užigalno kapico in vrstico: a) užig. vrstica, b) užig. kapica, c) dinamon, d) papirnat ovoj.

Pod. 4.

Opremljena dinamova patrona za močvirna tla: a) loj.

krat moramo odprti konec dinamonove patrono, preden ga zavežemo, zamašiti z lojem, z vazelino ali s kolomazom in šele potem trdno zavezati. Da dobimo za loj potrební prostor, odvzamemo zgoraj nekoliko razstrelne zmesi (pod. 4.). Vse patrono, ki jih rabimo v mokri zemlji, je treba tudi na zunaj zavarovati pred mokroto. V ta namen jih zavijemo v papir, ki je prepojen z lojem ali z vazelino. Istotako je treba zavarovati užigalno vrstico pred mokroto s tem, da jo istotako dobro namažemo z eno izmed navedenih masti, ali pa uporabimo posebne močvirne užigalne vrstice, ki so za malenkost dražji od navadnih. Tako pred mokroto zavarovani naboji se gotovo

razpočijo še celo potem, kp so bili 3 ure v močvirnih tleh ali v vodi. Učinek v mokri zemlji je veliko hujši kakor v suhi.

(Sledi še.)

Skrb za varstvo rastlin v mesecu oktobru.

Kadar sadje obiraš, pazi, da vej ne poškoduješ.

Če si pri obiranju veje raniš, odreži jih; manjših ran ni treba zamazati, večje pa zamaži s cepilno smolo ali drevesnim voskom.

Poberi vse po tleh ležeče sadje in uporabi ga za dom ali pa za živino, neporabno pa pokončaj.

Shrani samo zdravo sadje in sicer v zmerno tople, nekoliko mračne in suhe prostore, ki pa naj leže, če je le mogoče na severni ali pa vsaj vzhodni strani kakega poslopja ali stavbe.

Te prostore treba, da večkrat pregledaš in odstraniš zrelo in pokvarjeno sadje. Dobro je, če obesiš po stenah skupaj zgubane cunje ali rute, ker se v te radi poskrivajo razni sadni škodljivci. Pusti te cunje pozimi viseti, zgodaj spomladi pa snami jih s sten in potopi v vrelo vodo, da se morebitni v njih skrit mrčes pomori.

Ko si sadje obral, osnaži sadno drevje, ostrgaj staro lubad in sežgi vse skupaj z mahom in lišaji vred, kajti ti le so navadno priljubljeno zavetišče mnogim sadnim škodljivcem.

Ker začenjajo lezti iz tal o prvem mrazu nekrilati metuljčki črešnjevih črvov ali malih pedicev, nastavi na debela čimprej, zlasti pa na črešnjeva, papirne pasove, namazane z enim ali drugim lepivom, kakor s petrino, zmrzlikarjevim ali pedičevim lepivom, Tree sticky itd. in sicer zato, da ne bodo mogli zlesti pedičevi nekrilati metuljčki ali samice v krono drevja in odložiti tam svojo zalego.

Sadno drevje, močno okuženo po glivici (*Fusicladium dendriticum*), katera provzroča grintavost ali pegavost sadja, je najbolje precepiti.

Zemljo krog sadnega drevja in grmovja, ki je bilo napadeno po gosenicah, naj se v širjavi krone vsaj na 30 cm globoko prekoplje. Kajti s prekopanjem zemlje pod drevjem in grmovjem

se pokonča mnogo v zemlji prezimujočega mrčesa. Ako namreč zemljo prekoplješ, spraviš mrčes deloma tako globoko v zemljo, da mora zadušiti, deloma pa ga spraviš na površje, kjer ga ali tiči požro ali pa v hudem mrazu zmrzne.

Z lepivom namazane pasove, ki si jih nastavil na debela jablan in hrušk v poletnem času, sedaj odstrani in pokončaj na istih ulovljene ličinke in gosenice.

Goseničjo zalego poberi in pokončaj, sežgi jo.

Poskrbi tudi, da se zatre krvava uš na jablanih, kar se doseže najlaže, ako se odrgne njene naselbine prav dobro s trdno ščetjo, ki si jo pomočil v petrolej pomešan z milnico (žajfenco).

Iz vinogradov spravi vse ono, kar bi utegnilo služiti v prid razširjanju živalskih in rastlinski škodljivcev.

O trgatvi odstrani in uniči vse po kiseljaku ali grozdnem tončiču napadene jagode.

Če s kake trte lub več ali manj visi, ovij tako trto s cunjjo, da se vgnezde v nji ličinke oziroma gosenice kiseljaka. Te cunjje odstrani šele zgodaj na spomladi in vrzi jih v vrelo vodo, da razen v nji naseljeni mrčes pokončaš.

Požanji oziroma poruvaj ali sploh iztrebi plevel na njivah in travnikih, posebno pa pirnico; podlesek, ki o tem času cvete, izrjaj s čebulo vred.

Zatiraj še nadalje podjede zlasti na deteljiščih in v gozdnih drevesnicah, pa tudi na polže po vrtilih ne pozabi. Prve pokončaj najlaže z Löfflerjevim bacilom in s cinkovim fosforom. Prvo tu navedeno sredstvo dobiš pri c. kr. zavodu za varstvo rastlin na Dunaju, drugo pa pri goriškem c. kr. kmet.-kem. poskuševališče.

Cinkov fosfor se je obnesel prav dobro pri pokončevanju podjedov, podgan, miši, moljev itd. To sredstvo se uporablja tako-le: Primeša se zdrobljeni turšici 1% t. j. en dekagram cinkovega fosfora na kilogram turšice. Bodi pa pri tem delu previden, sicer zastrupiš lahko druge živali.

Če hočeš pomoriti polže, raztrosi tam, kamor prihajajo polži, v prenehljajih ene ali dveh ur nekoliko apnenega prahu, ravno kar z malo množino vode ugašenega apna.

V žitnicah deni okrog žitnega kupa papirne pase, namazane z lepivom, da se vjamejo žitni hroščeki, molji i. d. e., ko iščejo skrivališče za prezimovanje.

Ko krompir izkopavaš, pazi, da ne raniš gomoljev. Bolan in drugače pokvarjen krompir poberi in skuhaj za prešiče, nikar pa ga ne puščaj na njivi.

Če zapaziš pri izkopavanju ali preoravanju na njivi mnogo ogrcev ali drug prezimujoč mrčes, zaženi na njivo kuretino ali pa prešiče, da jih požro.

Če se je pojavila za časa rasti na krompirju oziroma krompirjevici kakšna bolezen (peronospora ali pa krtovičanje listja), glej, da pokončaš prizadete dele z ognjem.

Preden spraviš rastline v rastlinjak, razkuži ga z močnim lugom ali pa s formalinom.

Komur ni eno ali drugo izmed tu priporočenega dovolj jasno, naj se obrne za pojasnilo do c. kr. kmet.-kem. poskuševališča, katero mu pojde prav gotovo rado z natančnejšim pojasnilom na roko.

Vodstvo c. kr. kmet.-kemičnega poskuševališča v Gorici

Kaj je zadruga?

Gotovo ste slišali že večkrat, da se da združeno lažje in več doseči v gotovih slučajih in da se tudi bolje izhaja. Slišali ste gotovo večkrat od starih ljudi pripovedovati, kako se je nekdanj lažje živelo in da je bilo vsega v izobilju. Slišali ste tudi pripovedovati, da so živeli ljudje v prejšnjih časih v ožji stiki, v takozvanih družinskih zadrugah, katere so razpolagale z veliko površino zemljišča, bivale so v večjih poslopih, imele so mnogo živine in poljskih pridelkov; imele so mnogo delavnih moči, vsled česar so se vsa dela lahko pravočasno izvršila in zato pridelale so mnogo več.

V hiši je bila samo ena gospodinja in en gospodar ter hodili so vsi člani skupno živečih družin skupno na delo, delali so skupno drug za drugega. Tak način življenja in dela so imenovali »zadruga«. Skupno so živeli, skupno delali in skupno uživali sadove skupnega dela.

Ko so se pa take, iz več družin obstoječe velike družine ali zadruge vsled nesoglasja in prepira, razišle, ustvarile so se sa-

mo raztrešene male družine, z malo površino zemljišča, z malo hišico, a v vsaki tej je bila ena gospodinja; delavskih moči je bilo premalo, zato ni bil hišni gospodar v stanu opraviti vseh del pravočasno, dohodki so postajali vsled tega od leta do leta manjši, siromaštvo pa je postajalo od leta do leta vedno večje.

Namen zadruga je bil toraj že takrat in je še dandanes, kakor ime samo samo pravi, delati drug z drugim, drug za drugega, ter pomagati drug drugemu v vsakem oziru z umom in rokami.

Znana je gotovo vsakomur pripovedka o očetu, ki je dal svojim sinovom v roke snopič palic z zahtevo, da naj ta snopič palic prelomijo, a ko je videl, da snopiča ni v stanu nobeden prelomiti, ga je vzel, razvezal, ter prelomil vsako poedino palico in rekel na to: »Tako se bo godilo tudi Vam ljubi otroci, ako ne boste složni.«

Vkljub temu pa, da je ta starodavni način življenja in delovanja v zadrugah v današnjih kulturnih državah skoro popolnoma izginil, pojavlja se še vedno in povsod med ljudmi, ki opravljajo jednake posle, stremjenje po združenju v svrhu pospešitve njihovih skupnih koristi in odvrnitev preteče jim škode. In res povsod se čuje dandanes besedo »organizacija« — mi smo organizirani. Kaj to pomenja? To pomenja, da si gotovi stanovi ustanavljajo društva, ter si tako drug drugemu pomagajo, drug drugega branijo in delajo vsi za enega, eden za vseh, kakor da so eno bitje, eno truplo, ali kakor se pravi latinski organizem. Dober primer za to nam dajejo še precej stara rokodelska društva in društva za zavarovanje goveje živine. Organizirajo se pa dandanes vsi stanovi, delavci in mojstri vsak svojemu poslu in poklicu primerno. Organizira se gospoda, kapitalisti, trgovci, zdravniki, odvetniki, nadzorniki, pisarji, služinčad in gospodarji, ter vidi se dandanes na splošno po vsem svetu, da se oni, ki so organizirani, vzdržujejo in napredujejo, a da se oni, ki niso organizirani, zgublajo, trpe in propadajo.

Za poljedelca so nastale v zadnjem času težavne razmere. Povečala so se bremena, delo se je podražalo, kmet dobiva za svoje pridelke premalo, zemlja zgublja na nekdanji svoji rodovitnosti; ker se jo vedno bolj izčrpava, jo je treba močno gnojiti, potrebe naraščajo, a dohodki so razmeroma majhni in sicer komaj zadostujejo, da se troški pokrijejo. Kar so potrosile

pred leti tri kmečke družine skupno, to zadostuje dandanes komaj eni družini. Težavno je toraj kmetu živeti dandanes, ko število prebivalstva, za katero mora le on skrbeti, vsak dan narašča, dandanes ko toliko ljudi zapušča rodno grudo ter sili v mesta, iskaje si boljšega zaslužka, dandanes ko se od pojedinega vedno več zahteva, dandanes ko ljudje drug drugemu grenijo, otežujejo in podražujejo življenje.

Pod težo teh razmer je začel v zadnjih letih tudi vsak kmet misliti, kako bi si izboljšal svoj žalosten položaj, kako bi si zvečal dohodke in zmanjšal stroške pri svojem gospodarstvu. Pod geslom: vsi za enega, eden za vseh, združuje se dandanes tudi kmet v razna gospodarska društva. Ustanavljajo se povsod kmetijska društva, pri katerih dobiva kmet pouk in nasvete, kako naj gospodari; ustanavljajo se posojilnice in hranilne zadruge, pri katerih dobiva posojila proti nizkim obrestim ter vlaga prihranjeni denar; ustanavljajo se zadruga za zavarovanje proti raznim nezgodam pri gospodarstvu, pri katerih dobiva odškodnino za poginolo živinče ali pa za po toči uničene poljske pridelke, zadruga za skupno nabavo kmetijskih potrebščin, kakor strojev, orodja, umetih gnojil, močnih krmil, semen itd., kjer dobi kmetovalec ceneje in zagotovljeno blago; zadruga za skupno prodajo rastlinskih in živalskih pridelkov kakor žita, krompirja, sadja, zelenjave, vina, mesa, mleka itd., kamor se stekajo večje unožine enakega blaga in dosežejo zanj razmeroma višje cene. Pri nas so najbolj v navadi konsumno-obrtna zadruga v obliki društvenih krčem in prodajalnic jestvin.

Od vseh teh zelo važnih zadrug bi bila gotovo najvažnejša ona zadruga, ki skrbi za skupno prodajo ali vnovčevanje pridelkov in sicer radi tega, ker velja danes le denar, vse drugo pa malo ali nič. Te zadruga imajo namreč to prednost, da predstavljajo nekako večjo tvrdko ali firmo, katera uživa večji ugled ali kredit in katera zamore prodajati skupljeno blago brez prekupčevalcev ali naravnost konsumentom in sicer po višjih cenah, nego bi jih posameznik dosegel. Nadalje zamore kmet, ki je pri takšni zadrugi, če potrebuje, tudi vnaprej dobiti kaj denarja za oddano blago. Ker pa gleda zadruga v prvi vrsti na kvaliteto pridelkov, ki jih dobi od združnikov in sicer zato, ker mora prodajati samo najbolje blago, če hoče zadobiti dobro ime, radi tega tudi poučuje in opozarja svoje člane na slučajne

pomanjkljivosti blaga, ki ga izročajo posamezni zadrugi, vsled česar se pojavi med zadrugi pravo tekmovanje. Vsak zadrugi gleda na to, da bi dal zadrugi kolikor mogoče dobro blago, kolikor mogoče čisto žito, čim mogoče debel krompir, lepo in svežo zelenjavo, lepo in sladko sadje, dobro vino, kolikor mogoče mastno mleko itd. in sicer zato, ker je prepričan, da se mu takšne pridelke tudi rado boljše plača. Zadruga pride po tej poti do stalnega dohodka in čistega pojma o vrednosti svojih pridelkov ter do samozavesti skupne moči v svoji zadrugi. (Sledi še.)

Pod kakimi pogoji oddaja c. kr. deželna bramba tovarna živinčeta v zasebno rabo.

A. P o d u č i l o

1. Uprava deželne brambe oddaja tovarna živinčeta po njihovi izučbi v zasebno rabo po »Pogojih«, ki slede pod B. Interesentom, ki rabijo v svojem gospodarstvu, svoji trgovini itd. tovarno živinče, je toraj dana prilika si zagotoviti njega rabo, ako prevzamejo njegovo vzdrževanje, brez potroška najemnine ali kupnine.

Tako živinče preide po preteku rabne dobe v svobodno last.

2. Čas, po čigar preteku pridobi rabnik last do tovarnega živinčeta, izročena mu v rabo, znaša načeloma s e d e m l e t. Ako se je našlo, da je bilo tovarno živinče vedno »sposobno za vojno službo, izvrstno gojeno«, pa samo š e s t l e t.

V te dobe se všteva v nastopnih primerih:

a) Ako prepusti rabnik s privoljenjem uprave deželne brambe tovarno živinče trajno drugemu rabniku, se vračuni temu rabniku prejšnji čas rabe.

b) Ako umre rabnik, se vračuni tistemu, ki vodi dalje gospodarstvo, trgovino itd. umrlega rabnika in prevzame s privoljenjem uprave deželne brambe tovarno živinče iz zapuščine prejšnjega rabnika, prejšnji čas rabe.

c) Uprava deželne brambe oddaja taka tovarna živinčeta, ki so bila v zasebni rabi, pa so se ji zopet vrnila zaradi predčasne razveze pogodbe, tako v zasebno rabo, da vračuni novemu rabniku polovico časa prejšnje zasebne rabe.

d) Ako bi uprava deželne brambe oddajala v zasebno rabo tovarna živinčeta, ki so ob času oddaje že prekoračila sedmo leto starosti, se vračuni zasebnemu rabniku polovica časa, v

katerem se je tovarno živinče porabljal v krdelu po dovršenem sedmem letu starosti.

e) Ako postane tovarno živinče pri krdelu trajno nesposobno za vojno službo, ako pogine, ako se mora usmrtiti ali se izgubi in je bilo pri istem rabniku najmanj tri leta nepretrgoma spoznano za »sposobno za vojno službo«, ima rabnik pravico do drugega tovarnega živinčeta vračunivši dobo rabe prejšnjega živinčeta.

f) Čas, v katerem se je tovarno živinče res porabljal v vojni, se dvojno vračuni v dobo rabe.

V šestletno dobo pa se vračuna v primerih a), b), c) in e) samo tedaj, ako se je našlo, da je bilo tovarno živinče tudi pri prejšnjem rabniku, oziroma tudi prejšnje tovarno živinče, na čigar mesto je stopilo, vedno »sposobno za vojno službo, izvrstno gojeno.«

3. Za prosilce pridejo v poštev samo take osebe, ki imajo avstrijsko državljanstvo, ki imajo svoje redno stanovišče v kraljevinah in deželah, zastopanih v državnem zboru, in popolnoma jamčijo ali z zemljiškim posestvom ali z drugačnim premoženjem, da bodo izpolnjevale obveznost vzdržati tovarno živinče vedno v stanju, sposobnem za vojno službo.

Krdelom in vojaškim zavodom kakor tudi drugim državnim zavodom in uradom se ne podeljujejo tovarna živinčeta.

Nadalje so še izključeni, da se jim ne podele tovarna živinčeta: aktivni častniki, ako ne razpolagajo z zemljiškim posestvom, in njihovi najbližnji svojci (žena in otroci) z isto izjemo, potem osebe kakor poštarji, posestniki hotelov in najemni vozniki, v kojih podjetju je posebna nevarnost za tovarna živinčeta ali se živinčeta posebno obrabijo.

Prosilci, ki goje tovarna živinčeta v večji bližini oddajne postaje, se vpoštevajo, ako so okolnosti sicer enake, pred oddaljene stanujočimi.

4. Prošnje za prepustitev tovarnih živinčet v zasebno rabo je vlagati pri tistem poveljstvu, čigar oddajna postaja je najbližja nameravanemu stojališču tovarnega živinčeta. Prosilci pa se lahko tudi ustmeno obrnejo na dotično poveljstvo; v tem primeru se sestavi zapisnik o njihovi zahtevi.

V prošnji (zapisniku), ki se mora za vsako polo opremiti s kolkovno znamko za 1 krono, je natančno navesti stojališče tovarnega živinčeta. To stojališče mora imeti po § 2 b) »Pogojev« tako lego, da se more od njega doseči oddajna postaja tovarnega živinčeta peš najdalje v 24 urah.

Nadalje je v prošnji (zapisniku) navesti, ali se potrebuje tovarno živinče za vožnjo ali za nošo.

Redno se oddajajo tovarna živinčeta samo dvakrat v letu, in sicer spomladi in v jeseni. Da se morejo prošnje vpoštevati za prihodnjo oddajo, morajo biti pred pomladno oddajo vložene

do najdalje 1. dne novembra, pred jesensko oddajo pa najdalje 1. dne maja.

5. Poveljstvo poizveduje, ako prosilec ni že sam predložil zadostnih dokazov o njegovi sposobnosti, kolikor je potrebno, in povabi prosilca, kateremu namerava izročiti živinče, naznanivši mu kraj in čas, naj si ogleda in poskusi njemu namenjeno tovorno živinče z vožnjo in nošo ter ga prevzame. Ako prosilec ne pride in tudi ne razloži, zakaj ni prišel, se smatra, da je umaknil svojo prošnjo.

6. Ko je podal prosilec izjavo, da hoče prevzeti namenjeno mu tovorno živinče, se takoj sklene pogodba, kar se zgodi s tem, da poveljstvo odda prosilcu tovorno živinče v zasebno rabo in da prosilec potrdi prevzetje s podpisom pristavka, ki je pristavljen »Pogojem«, ki slede pod B.

Ako bi k prevzetju ne prišel prosilec sam, temveč pooblaščenec, mora predložiti pooblastilo, ki ga pridrži poveljstvo.

7. O vsakem v zasebno rabo oddanem tovrnem živinčetu se piše kontrolna knjiga v dveh izvodih, katerih eden (v sivih platnicah) je določen za rabnika, drugi (v rumenih platnicah) pa za poveljstvo.

Kontrolna knjiga obsega poleg tega »Podučila« in poleg »Pogojev«, ki slede pod B, tudi gori pod točko 6 omenjeno prevzemno potrdilo in prostor za druge posvedočbe.

Zlasti je vzprejemati vanjo vse sklepe komisiji, ki se zbirajo po § 14 »Pogojev«, potem rabnikova prejemna potrdila o plačanih mu premijah, povračilih prevoznih stroškov itd. (ta prejemna potrdila samo v izvod, ki ostane pri poveljstvu).

Kontrolna knjiga pa služi še dalje za izkaznico, da se dosežejo postavki vojaške tarife na železniških in parnoplovstvenih prevozih (točka 15. tega »Podučila«) in za izkaznico pooblaščenca (§ 13 b) drugi odstavek »Pogojev«).

Rabnik mora izročeno mu kontrolno knjigo dobro hraniti in jo prinesiti seboj ob vsakem pregledu in ob vseh drugih prilikah, ki se tičejo pogodbenega razmerja. Ako se izgubi ali ako postane nerabna, mora pri poveljstvu takoj prositi za duplikat.

8. Pravice in dolžnosti, ki nastanejo rabniku, so zabeležene v »Pogojih«, ki slede pod B. Rabnik se mora natančno seznaniti z njimi, ker so podlaga pogodbenega razmerja.

9. Kadar se rubi, mora rabnik predložiti kontrolno knjigo in oblastvu, ki postopa z izvršbo, oziroma izvršilnemu organu nasproti opozoriti na lastninsko pravico erarja do tovrnega živinčeta.

Ako se tovorno živinče vendar zarubi, mora rabnik to takoj naznaniti poveljstvu, da stori poveljstvo po finančni prokuraturi še pravočasno pred izvršilno prodajo potrebne korake, da ohrani državno lastnino.

10. Rabniki, v zasebno rabo oddanih tovrnih živinčet, so glede njih oproščeni dolžnosti pripraganja.

Tovornim živinčetom se ob prehodu v last rabnikom ne vžge znamenje izločbe.

11. Kadar prevzame rabnik tovarno živinče, mora dobiti sprednjo in zadnjo podkev (za 1 krono 40 vinarjev odškodnine), da je v stanu podkove tovarnega živinčeta v zmislu § 3 a) »Pogojev« ohraniti vedno brez pritožbe.

12. Redni pregledi (§ 8 b) »Pogojev« se vrše dvakrat v letu in sicer praviloma spomladi in v jeseni.

Doba redne službene vaje je tačas določena z največ štiri-mi tedni. V sedmem letu rabe se tovarno živinče ne privzema več na orožno vajo.

Pozivno obvestilo na redni pregled in na službovanje se vroči rabniku praviloma tri tedne pred dnevom, katerega je treba privedi živinče, oziroma katerega mora biti v službovanje, pozivno obvestilo na eventuelen dodatni pregled (§ 8 d) »Pogojev« praviloma osem dni pred dnevom privedbe, pozivno obvestilo na mobilizacijo ali na izjemno službovanje v miru, pogojeno s posebnimi razmerami, pa neposredno prej.

V primeru mobilizacije ali s posebnimi razmerami pogoje-nega izjemnega službovanja v miru se lahko pozivlja tudi brzojavno ali z javno nabitim razglasom.

13. Za živinozdravniško izpričevalo omenjeno v § b) »Po-gojev«, je priložen vzorec, katerega se mora izdajnik držati, kolikor more.

14. Komisije, ki se zbirajo po § 14. »Pogojev«, doženejo stanje tovarnega živinčeta z naslednjimi izvidi:

»sposobno za vojno službo«, eventuelno s pristavkom »iz-vrstno gojeno«,

»nesposobno za vojno službo, se ne da več popraviti«.

Katere pravne posledice so v zvezi s temi izvidi, je nave-deno v »Pogojih«.

15. Ako se tovarno živinče prevaža po železnici in na par-niku, pridejo rabniku v prid po vojaški tarifi obstoječe ugodno-sti za tovarno živinče in spremljevalca.

Te ugodnosti se lahko zahtevajo:

a) v primeru poziva, objavljenega z razglasom, za prevoz tja in nazaj v zgoj, če se pokaže kontrolna knjiga;

b) v vseh drugih primerih

samo tedaj, kadar se razen kontrolne knjige predloži tudi še po poveljstvu izdano pozivno obvestilo (brzojavka), ki služi za potovnico.

Na prevozu nazaj mora imeti pozivno obvestilo zadej po-trdilo poveljstva, da se je tovarno živinče privedlo, oziroma izročilo za povod, oznamenjen v obvestilu, in da se zopet vrača v zasebno rabo.

Ob prvi oddaji v zasebno rabo se izda namesto pozivnega obvestila obvestilo, da je treba priti po živinče.

Glede spremljevalca se razteza ugodnost samo na odpravo v vozovih III. razreda.

16. Po § 2 c) »Pogojev« rabniku ni dovoljeno dajati tovarno živinče drugim osebam v najem ali ga posojati.

17. Naznanila, ki jih podajajo rabniki pismeno po točki 9 drugi odstavek tega »Podučila« ter po § 2 b) zadnji odstavek, § 3 b) in § 12 c) prvi odstavek »Pogojev«, so poštnine prosta po členu II. odstavek 4 zakona z dne 2. oktobra 1865. l. (drž. zak. št. 108).

Dotična naznanila je opremljati z zaznamkom o poštninski prostosti »na uradni poziv«.

(Sledi še.)

POROČILA.

Kako je kazalo sadje in grozdje v avstrijskem državnem zboru zastopanih kronovinah in deželah koncem septembra 1913. — Iz uradnega poročila c. kr. poljedelskega ministerstva posnemamo to-le:

Stanje sadnih nasadov. Peškato sadje se je skoraj vse pobralo. Tozadevna klasifikacijska števila podajajo jasno sliko sadne letine in reče se lahko, da teh števil ono sadje, ki ni še pobrano, skoraj gotovo znatno ne spremeni. Razun na nemškem Tirolskem, se je pridelalo tudi na vzhodnem Štajerskem in v lavantinskem dolini na Koroškem prav mnogo sadja. Kakovost peškatega sadja je na splošno nekoliko pomajkljiva; posebno jabolka so močno črviva.

Češplje so v severnih delih onih krajev, odkodar so došla poročila, radi toplih dni v mesecu septembru, še dobro dozorele; letina za češplje je bila skoraj povsod dobra. Orehi so skoraj povsod slabo obrodili.

Oljke v Dalmaciji so radi tgea, ker se je pojavila oljkina muha, zopet nazadovale.

Stanje vinogradov. Vlažno vreme septembru je provzročilo, da je grozdje v južnih krajih močno gnilo, radi česar se je moralo v marsikaterem vinorodnem kraju pričeti s trgatvijo, dasiravno ni bilo grozdje še popolnoma zrelo. Radi gnitja grozdja kakor tudi zaradi kiseljaka, ki se je prikazal, se lahko reče, da bo trgatev skoraj gotovo slabeje izpadla, nego se

je mislilo v prostem mesecu. O množini, vinskega pridelka, katerega se je nadejati v vinorodnih deželah, podaja tabela jasno sliko.^{*)} Mošt iz pobranega grozdja je glede kakovosti v Dalmaciji in na Primorskem srednje, a na nemškem Tirolskem prav dober. V severnih vinorodnih krajih zori grozdje počasi, ali vendar je letoš nekoliko bolj zrelo, nego je bilo lansko leto o enakem času; tudi na severu kaže, da bo manj mošta, nego se ga je cenilo koncem avgusta.

*) Niže Avstrijsko izkazuje večinoma slabo in srednjo, nemško južno Tirolsko prav dobro in le dobro, italijansko južno Tirolsko srednjo, Predalpsko prav slabo, notranje Štajersko nad srednjo in srednjo, spodnje Štajersko srednjo in slabo, Kranjsko srednjo in slabo, Goriško-Gradiščansko dobro in srednjo, Tržaška in Istra (izvzemši otokov) dobro in srednjo, Kvarnerski otoki dobro in slabo, Dalmacija srednjo, Češko srednjo in slabo, Moravsko slabo in srednjo, vzhodna Galicija slabo in prav slabo in Bukovina prav slabo vinsko letino.

Društvene vesti.

»Goriško kmetijsko društvo« v Gorici. — Korenjski trg (Attemsova palača) ima v zalogi naslednje kmetijske potrebščine:

Amonijev sulfat z 20 $\frac{1}{2}$ % dušca, posušen in semlet kv. po 38 K, kg pa po 40 vin.

Kalijevo sol 42 odstotno kvintal po 13 K 50 v;

Superfosfat s 14—16% v vodi raztopne fosforove kisline, kvintal po 7 K;

Tomaževo žlindro znamke »Zvezda« in sicer zajamčeno 16% po 6 K 24 v in 17% kv po 6 K 62 v in 18% po 7 K.

Modro galico najboljše kakovosti, angleško in sicer zajamčeno z 99 odstoki, v celih sodih po 67 v, na drobno po 68 v kg.

Fichtenin agra, sredstvo zoper razen mrčes na rastlinah in živalih $\frac{1}{4}$ kg po 1 K;

Orehove semlete tropine zajamčene s 56% beljakovin in toščice, v vrečah po 75 kg, po 22 v z vrečo vred.

Klajno apno in sicer präcipitat s poprečno 38% skupne fosforove kisline, od katere je citratno raztopne nad 90%, na debelo t. j. v vrečah po 50 kg po 24, na drobno pa po 28 v kg.

Dendrin ali v vodi raztopni karbolinei za pokončevanje mrčesa in njegove zalege na sadnem drevju v zimskem času kg po 80 vin.

Razen prejnavedenega blaga ima vedno v zalogi pristne drobne otrobe, sol za živino, različna jeklena orala, slamoreznice, trtne škropilnice itd.

Sprejemajo se tudi naročbe na cele vagone Tomaževe žlindre in sicer do 30. novembra t. l. V celih vagonih (10.000 kg) se oddaja žlindra po naslednjih cenah: 16% po 5 K 44 v, 17% po 5 K 78 v in 18% po 6 K 12 v.

Popust znaša z ozirom na prihranitev troškov za prevažanje pri celem vagonu 20 K.

Cene za žlindro na debelo ali na cele vagone je razumeti franko postaja Trst, t. j. naročnik plača le toliko vozarine, kolikor bo znašala iz Trsta do doma.

Društveniki, bivajoči na Krasu, si omislijo lahko tu navedene kmetijske potrebščine po zgoraj navedenih cenah pri »Centralni podružnici za Kras« v Sežani.

Opozarjamo p. n. društvenike, da naj naročajo vse gospodarske potrebščine pri društvu pravočasno, ter naj se ozirajo pri naročbah na objave v društvenem glasilu pod naslovom »Društvene vesti«. Društvo ima v svoji zalogi le one kmetijske potrebščine, ki so navedene v »Prim. Gosp.«, zato naj se onih predmetov, ki niso v njem navedeni, sploh ne zahteva.

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje: Pri nas vlada to mnenje, da če se doda vinu bele jedilne ali kuhinjske soli in sicer 8 do 12 dkg na 100 litrov vina, da postane vino bolj okusno in obenem tudi bolj stanovitno. — Je li na tej trditvi kaj resnice in ali je to dovoljeno po zakonu? H. Č. v V.).

Odgovor: Da ne postane vino z dodatkom kuhinjske soli bolj okusno, o tem ni nikakega dvoma, kajti vsaka primerno soljena jed je gotovo bolj okusna nego neosoljena, tako postane tudi vino, ki je bilo prej prazno - plichko, po dodatku male množine soli bolj polno - okusno, ker se s tem izvleček vina poveča. Po drugi strani pa ni dvoma, da bi vino po dodatku soli ne postalo stanovitnejše, kajti po soli zakrcknejo nekatere snovi. Ali drugo je, radi česar moramo svariti pred dodajanjem kuhinjske

solí vinu, ki se prodaja in sicer to, da se vinu ne sme dodajati izmed raznih drugih tvarin tudi ne kuhinjske soli, kajti § 6. vinskega zakona z dne 16. januarja 1896 (drž. zak. št. 99 iz leta 1877) pravi:

»Drugi nego po §§ 3. in 4. tega zakona dovoljeni načini ravnanja, drugačna mešanja in drugačni pridevki, in pa primes cukra, drugačnega nego je označenjen v § 5., odstavek 1 naj se smatrajo za ponareje (popačenje) vina (vinskega mošta) v zmislu §§ 11. in 12. zakona o živežu in so po teh določilih prepovedani.

Sosebno pa nastane popačenje s pridevkom naslednjih tvarin v kolikor nimajo mesta v §§ 3 in 4 tega zakona obsežene izjeme, te so:

Posušeno sadje (rozine, korinte) in pa smokve in rožiči ali druge cukrovite rastline in rastlinski deli, vse to tudi izvlečeno in prekuhanó umetne sladkovine, kakor saharin, dulcin i. e., glicerín, škrobni cukér, nečíst špirit, tamarinde in vsake vrste preparatí iz tamarind, sadjev mošt in sadjevo vino (sadjevec) vsake vrste, gumi in druge tvarine, ki povišujejo izvleček, buketne tvarine, esence, umetne moštové tvarine, ostanki od nareje konjaka, barvila, kisline in kislínovite tvarine, raztopljive aluminijeve soli (galun i. e), kuhinjska sol, barijeve, stroncijeve in magnezijeve spojine, mavec, borova kislina, boraks, salicilova kislina, formaldehid, raztopljive fluorové spojine in pa zmesi, katere imajo kako teh tvarin v sebi.«

§ 11. pa se glasi: »Kdor ravna zoper predpise §§ 4., zadnji odstavek, 9, 10 tega zakona izdane ukaze, njega naj politično oblastvo prve instance kaznuje v denarju do 200 kron ali z zaporom do 14 dni.«

Vprašanje: Dobil bi rad tovarno živinče od vojaške uprave v zasebno rabo, zato prosim, da bi mi sporočili, kam naj se obrnem in pod kakimi pogoji se ta živinčeta oddajajo! (I. S. v S.)

Odgovor: Ker nam je došlo to vprašanje od raznih strank, zato smo priobčili v današnji številki tozadevno podučilo.

Priloga. Današnji št. je priložen goriškim naročnikom vozni red, veljaven od 1. oktobra t. l. do 30. aprila 1914.